

Μια πορεία από τον άνθρωπο στη φύση και πάλι στον άνθρωπο: Θύμιος Παπαγιάννης 1958-2009

σπουδές και επάγγελμα

Ο Θύμιος Παπαγιάννης γεννήθηκε στην Αθήνα τον 1934. Οι γονείς του ζούσαν στην Πλάκα (Απόλλωνος 1), αλλά ένα χρόνο μετά μετοίκησαν σε μια πολυκατοικία που είχε σχεδιάσει ο αρχιτέκτων καθηγητής Κώστας Κιτσίκης στη Βουκουρεστίου 23, στο Κολωνάκι (κοινωνική άνοδος για την εποχή εκείνη). Στα χρόνια της Κατοχής βρέθηκαν στο Ψυχικό για λόγους επιβίωσης (καλλιέργειες, οικόσιτα ζώα). Γράφτηκε στο εκεί Δημοτικό Σχολείο και το 1943 στο Κολέγιο Αθηνών, απ'όπου αποφοίτησε το 1953, ως πρόεδρος της Μαθητικής Κοινωνίας και με τα βραβεία Δολασίκ και Valedictorian.

Έγινε αμέσως δεκτός στο Τεχνολογικό Ινστιτούτο της Μασαχουσέτης (MIT) για σπουδές πυρηνικής χημείας. Από τους πρώτους κιάλας μήνες οι καθηγητές του τον συμβούλεψαν να ακολουθήσει ένα ευρύτερο κλάδο και έτσι μεταγράφηκε στη Σχολή Αρχιτεκτονικής και Πολεοδομίας. Τεσσεράμισι χρόνια μετά, αποφοίτησε με δίπλωμα αρχιτεκτονικής, πολύ υψηλούς βαθμούς και το βραβείο αρχιτεκτονικής ARX. Τα τελευταία δύο έτη, είχε εκλεγεί πρόεδρος την Εθνικής Ένωσης Φοιτητών της Αρχιτεκτονικής¹ των Ηνωμένων Πολιτειών.

Το φθινόπωρο του 1957 κατατάχτηκε στο Πολεμικό Ναυτικό, όπου υπηρέτησε για 36 μήνες ως σημαιοφόρος, πρώτα στην Τεχνική Υπηρεσία του Γενικού Επιτελείου Ναυτικού (ΓΕΝ) και μετά στον Αυτόνομο Οικοδομικό Οργανισμό Αξιοματικών (ΑΟΟΑ) στον οικισμό Παπάγου. Παράλληλα γράφτηκε στο Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο και πήρε το πτυχίο αρχιτέκτονα μηχανικού και την άδεια εξάσκησης του επαγγέλματος στα μέσα του 1958.

Το 1959, μαζί με τον αποθανόντα συνάδελφο Σθένη Μολφέση, κέρδισε τον αρχιτεκτονικό διαγωνισμό για τα κεντρικά γραφεία των Σιδηροδρόμων του Ελληνικού Κράτους (ΣΕΚ και μετά ΟΣΕ). Το πρωτοποριακό αυτό κτίριο, με συστήματα ελέγχου των μικροκλιματικών συνθηκών, μελετήθηκε και ολοκληρώθηκε (που αλλού? Κάτι άλλο θες να πεις) στην Αθήνα². Λίγο αργότερα, ίδρυσε το γραφείο μελετών 'Θύμιος Παπαγιάννης και Συνεργάτες', με τμήματα αρχιτεκτονικής, πολεοδομίας και χωροταξίας, στατικών και ηλεκτρομηχανολογικών εγκαταστάσεων. Ακολούθησαν πολλές άλλες μελέτες στην Ελλάδα³ και ορισμένες στο εξωτερικό⁴, ενώ το Γραφείο έφτασε σήμερα να απασχολεί περί τους 50 συνεργάτες. Κατά το μισό αιώνα λειτουργίας του, το Γραφείο διαμόρφωσε ένα ιδιότυπο χαρακτήρα, με έντονη συνείδηση του κοινωνικού του ρόλου, δημοκρατική συγκρότηση και έμφαση στην ποιότητα και υπευθυνότητα της δουλειάς του.

Παράλληλα, στις αρχές της δεκαετίας του 1960, ο Θύμιος Παπαγιάννης διετέλεσε προϊστάμενος της Τεχνικής Υπηρεσίας του Πανεπιστημίου Αθηνών (1962-1964) και μετά αρχιτέκτων σύμβουλος του Πανεπιστημίου (1964-1966). Το 1965 ίδρυσε, μαζί με την ψυχολόγο Μάνια Σεφέρη, το Κέντρο Ερευνών Περιβάλλοντος, ενώ τον επόμενο χρόνο υπέβαλε στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης διδακτορική διατριβή –με θέμα 'Εισαγωγή στη μελέτη περιβάλλοντος'– η οποία και απερρίφθη από τη Σχολή Αρχιτεκτόνων... Κατά τα χρόνια της δικτατορίας και μετά διατέλεσε συνεργάτης του περιοδικού *Αντί*. Το 1981-1983 υπήρξε σύμβουλος του Αντώνη Τρίτση, υπουργού Χωροταξίας, Οικισμού και Περιβάλλοντος (ΥΧΟΠ) κατά την κατάρτιση του Ρυθμιστικού Σχεδίου της Αθήνας. Το ίδιο διάστημα οργάνωσε εκστρατείες κατά της καταστροφής του Βόλου από τα λατομεία των τιμμένων 'Ηρακλής', της παράλο-

¹ National Association of Students of Architecture (NASA) υπό την αιγίδα του American Institute of Architects.

² Στις οδούς Μάρνης και Ακομινάτου.

³ Όπως το Στάδιο Ειρήνης και Φιλίας στον Πειραιά, τα πανεπιστημιακά Νοσοκομεία Ηρακλείου Κρήτης και Ιωαννίνων, την πολεοδομική μελέτη τεσσάρων δήμων στο κέντρο της Αθήνας, καθώς και των πολεοδομικών συγκροτημάτων Βόλου και Καβάλας, την περιβαλλοντική μελέτη του Κορινθιακού Κόλπου, την ανάπτυξη του Όρμου Φαλήρου για τους Ολυμπιακούς Αγώνες.

⁴ Όπως το ανάκτορο του πρώην προέδρου της Συρίας Assad στη Λαοδίκεια.

γης και παράνομης προσπάθειας μεταστέγασης του Συμβουλίου Επικρατείας στο Πεδίο του Άρεως⁵ και της μετατροπής της Ιεράς Οδού σε κυκλοφοριακό άξονα.

η στροφή προς τη φύση

Σημείο καμπής αποτέλεσε το 1985, όταν ο Ευάγγελος Κουλουμπής, τότε Υπουργός ΧΟΠ, ζήτησε από το Θύμιο Παπαγιάννη να συντονίσει μια σημαντική διεπιστημονική μελέτη για την προστασία του περιβάλλοντος και την αξιοποίηση των φυσικών πόρων του Αμβρακικού Κόλπου⁶, την οποία χρηματοδότησε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή (ΕΕ). Ήρθε έτσι σε επαφή με τα προβλήματα διαχείρισης ευαίσθητων φυσικών περιοχών –και ιδιαίτερα των υγροτόπων– και αντιλήφθηκε ότι εκεί τώρα βρισκόταν η μεγαλύτερη πρόκληση στον ελληνικό χώρο, μια και είχε ήδη αρχίσει η διαδικασία ραγδαίας υποβάθμισης ή και καταστροφής του.

Η επιτυχία της μελέτης του Αμβρακικού Κόλπου, που σηματοδοτήθηκε με την υπογραφή σχετικής προγραμματικής σύμβασης μεταξύ όλων των εμπλεκόμενων φορέων, οδήγησε την ΕΕ να ορίσει το Θύμιο Παπαγιάννη σύμβουλό της για τα θέματα φυσικού περιβάλλοντος στην Ελλάδα (1986-1992) και μέλος της ομάδας ειδικών για τους υγρότοπους Μεσογειακού τύπου (1986-1989). Μπόρεσε έτσι να αποκτήσει μια ικανοποιητική γνώση του πλούτου και της κατάστασης της φυσικής κληρονομιάς της χώρας μας, καθώς και άλλων πλευρών της Μεσογείου, αλλά και να συνεργαστεί με ένα ευρύ φάσμα ελλήνων και αλλοδαπών ειδικών επιστημόνων. Από αυτούς ίσως ο σημαντικότερος υπήρξε ο διακεκριμένος (και βαθιά φιλέλληνας) Ελβετός ζωολόγος Dr. Luc Hoffmann, με τον οποίο τον συνέδεσαν ισχυροί δεσμοί συνεργασίας και φιλίας.

Πρέσπες

Την άνοιξη του 1986, η 11^η Διεύθυνση της ΕΕ ζήτησε από το Θύμιο Παπαγιάννη να επισκεφθεί ως σύμβουλός της τις Πρέσπες για να διαπιστώσει εάν ευσταθούσαν κατηγορίες για καταστροφές στο φυσικό περιβάλλον που προκαλούσαν τα τότε εκτελούμενα εκεί Κοινοτικά έργα⁷. Η έκθεσή του προκάλεσε μεγάλη δυσφορία στις Βρυξέλλες, γιατί κατηγορούσε την ΕΕ για δικές της παραλείψεις, μια και τα έργα εκτελούνταν σε αντίθεση με τις εισηγήσεις οικολογικής μελέτης⁸ που είχε η ίδια αναθέσει.

Επειδή όμως δεν υπήρξε καμία επίσημη αντίδραση από τα αρμόδια όργανα της ΕΕ, ο Θύμιος Παπαγιάννης, μαζί με το Στέλιο Νέστορα, το Νίκο Τσούχλο, τη Διονυσία Χατζηλάκου και άλλους, ίδρυσε τους 'Φίλους των Πρεσπών' που αγωνίστηκαν μέσω του τύπου και των δικαστηρίων για την αποτροπή των καταστροφών στην περιοχή. Σημαντικό ρόλο έπαιξε στην εκστρατεία αυτή και το περιοδικό *Αντί*, όπως και ο νομικός Νίκος Κωνσταντόπουλος. Αποτέλεσμα υπήρξε η αποτροπή κατασκευής υδροηλεκτρικού έργου στο ποταμάκι του Αγίου Γερμανού και ο περιορισμός κάποιων άλλων δυσμενών επιπτώσεων.

Το χειμώνα του 1987, οι Φίλοι των Πρεσπών και το WWF οργάνωσαν στον Άγιο Γερμανό ένα συνέδριο με θέμα 'Ένα μέλλον για την Πρέσπα'. Εκεί τέθηκαν οι βάσεις για μια ισόρροπη προσέγγιση ανθρώπου και φύσης, με στόχο την αρμονική τους συνύπαρξη. Έπρεπε όμως να ξεπεραστεί η καχυποψία των κατοίκων της περιοχής και να συντονιστούν οι δράσεις των ενδιαφερόμενων οργανώσεων και φορέων.

⁵ Τελικά έγινε αποδεκτή και υλοποιήθηκε η πρόταση του Θύμιου Παπαγιάννη για την εγκατάστασή του στο Αρσάκειο Μέγαρο.

⁶ Μιας περιοχής με μεγάλη βιολογική ποικιλότητα που είχε ανακηρυχθεί Διεθνούς Σημασίας σύμφωνα με τη Συνθήκη για τους Υγρότοπους.

⁷ Ενταγμένα στο πιλοτικό πρόγραμμα Πρεσπών, στο πλαίσιο των Ολοκληρωμένων Μεσογειακών προγραμμάτων (ΜΟΠ).

⁸ Τη μελέτη είχε εκπονήσει η καθηγήτρια του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης Μυρτώ Πυροβέστη.

Στο τεχνικό επίπεδο, ο Θύμιος Παπαγιάννης κατάρτισε μαζί με το βιολόγο Γιώργο Κατσαδωράκη μελέτη για την οριοθέτηση του Εθνικού Δρυμού Πρεσπών, ενώ μετείχε στην ομάδα συμβούλων⁹ για το διαχειριστικό σχέδιο που συντάξε το Υπουργείο Γεωργίας και που δεν εγκρίθηκε ποτέ.

Για μια ριζικότερη αντιμετώπιση των προβλημάτων της περιοχής, το 1990 ο Θύμιος Παπαγιάννης – με την πλήρη στήριξη του Luc Hoffmann– πήρε την πρωτοβουλία για τη συσπείρωση όλων των οργανώσεων που είχαν ενδιαφέρον για τις Πρέσπες. Ιδρύθηκε έτσι η Εταιρία Προστασίας των Πρεσπών (ΕΠΠ), με μέλη της 10 μη-κρατικές οργανώσεις (ΜΚΟ), ελληνικές και ξένες, με έδρα τον Άγιο Γερμανό, πρόεδρο το Luc Hoffmann και διευθύντρια τη βιολόγο Μυρσίνη Μαλακού. Η δράση της ΕΠΠ τα 19 χρόνια που ακολούθησαν είναι γνωστή και έχει αναγνωρισθεί παγκόσμια¹⁰.

Το 2000, ο Θύμιος Παπαγιάννης¹¹ διαδραμάτισε καθοριστικό ρόλο στην πρωτοβουλία για την ανακήρυξη από τους πρωθυπουργούς της Αλβανίας, της Ελλάδας και της ΠΓΔΜ του διασυνοριακού Πάρκου Πρεσπών. Το φθινόπωρο του ίδιου έτους οργάνωσε την πρώτη συνάντηση για το Πάρκο στα Τίρανα, όπου εγκρίθηκε η δομή και ο κανονισμός της Συντονιστικής του Επιτροπής, που είχε ο ίδιος συντάξει. Σήμερα, εξακολουθεί να μετέχει στη δουλειά της Επιτροπής αυτής (από πλευράς MedWet), ενώ έχει διαδεχθεί το Luc Hoffmann ως πρόεδρος της ΕΠΠ.

το Παγκόσμιο Ταμείο για τη Φύση (WWF)

Λόγω του ιδιαίτερου ενδιαφέροντος του Luc Hoffmann για την Ελλάδα, το WWF International χρηματοδότησε προγράμματα στη χώρα μας από τη δεκαετία του 1970, χωρίς πάντα θετικά αποτελέσματα, μια και ο συντονισμός τους γινόταν από την Ελβετία. Το 1990 όμως, ο Luc Hoffmann κάλεσε το Θύμιο Παπαγιάννη στο Διοικητικό Συμβούλιο του WWF International και εκεί αποφασίστηκε η άμεση ίδρυση γραφείου της οργάνωσης στην Ελλάδα.

Το γραφείο αυτό λειτούργησε το 1991, με διευθύντρια τη Τζώρτζια Βαλαώρα, ενώ από το 1996 αποτέλεσε αυτόνομη Εθνική Οργάνωση, με τη μορφή ιδρύματος, το οποίο σήμερα διευθύνει ο θαλάσσιος βιολόγος Δημήτρης Καραβέλλας. Ο Θύμιος Παπαγιάννης διετέλεσε αντιπρόεδρος (με πρόεδρο τον Γεώργιο Λιβανό) και από το 1998 πρόεδρος της οργάνωσης. Το 2004 ανακηρύχθηκε επίτιμος πρόεδρος, ενώ από το 2005 είναι μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου και πρόεδρος της Επιστημονικής Επιτροπής.

Παράλληλα, υπήρξε μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου του WWF International από το 1999 έως το 2002 και από το 2006 έως το 2009, ενώ από το 2001 συντονίζει την ομάδα εργασίας του διεθνούς αυτού δικτύου για τη βελτίωση της διακυβέρνησης των εθνικών της οργανώσεων¹². Το 2009 συντονίζει τις προσπάθειες αναμόρφωσης του Διοικητικού Συμβουλίου του WWF International και επιλογής νέου Προέδρου.

Ελληνικό Κέντρο Υγροτόπων – Βιοτόπων

Τον Απρίλιο του 1989, κατά τη διάρκεια της Συνάντησης Εργασίας για τους Ελληνικούς Υγρότοπους¹³, ο Θύμιος Παπαγιάννης παρουσίασε την ιδέα ίδρυσης στην Ελλάδα –και μάλιστα στη Θεσσαλονίκη– επιστημονικού κέντρου για τη μελέτη, προστασία και διαχείριση των υγροτόπων. Το 1990 ετοίμασε λεπτομερή πρόταση για την ίδρυση ενός τέτοιου κέντρου, η οποία υποβλήθηκε προς το ΥΧΟΠ από το WWF και το Μουσείο Γουλανδρή Φυσικής Ιστορίας. Ο τότε αρμόδιος υπουργός απέκλεισε το WWF

⁹ Που έθεσε στη διάθεση του Υπουργείου Γεωργίας το WWF, με το συντονισμό του καθηγητή του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης Αλέξανδρου Πανταζή Γεράκη

¹⁰ Με την απονομή στην ΕΠΠ του πρώτου βραβείου Ραμσάρ (1999), καθώς και του βραβείου Goldman το 2001 στη Μυρσίνη Μαλακού και στο Γιώργο Κατσαδωράκη.

¹¹ Υπό την τριπλή ιδιότητα του συντονιστή MedWet, προέδρου του WWF Ελλάς και αντιπροέδρου της ΕΠΠ.

¹² Working Group on National Organisations and Associates Governance.

¹³ Οργανώθηκε από το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, την IUCN και το WWF, με υπεύθυνο τον καθηγητή Αλέξανδρο Πανταζή Γεράκη.

(που συνέχισε να καλύπτει το 25% της δαπάνης), η Ευρωπαϊκή Επιτροπή όμως ενέκρινε την πρόταση και έτσι ιδρύθηκε το Ελληνικό Κέντρο Βιοτόπων και Υγροτόπων (EKBY) που παρέμεινε τμήμα του Μουσείου Γουλανδρή. Με το EKBY ο Θύμιος Παπαγιάννης διατηρεί σχέσεις φιλίας και συνεργασίας (ιδιαίτερα στο πλαίσιο του MedWet και της Εταιρίας Προστασίας των Πρεσπών).

Ορθοδοξία και περιβάλλον

Το 1990, οργανώθηκε στην Ιερά Μονή Ευαγγελισμού της Θεοτόκου στην Ορμούλια της Χαλκιδικής η πρώτη συνάντηση μεταξύ του περιβαλλοντικού χώρου (που αντιπροσώπευε η Τζώρτζια Βαλαώρα και ο Θύμιος Παπαγιάννης) και εκπροσώπων του Οικουμενικού Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως και του Αγίου Όρους¹⁴.

Τα συμπεράσματα της συνάντησης αυτής οδήγησαν σε μια σειρά από σημαντικές πρωτοβουλίες του Οικουμενικού Πατριαρχείου υπέρ της προστασίας του περιβάλλοντος και της ορθής διαχείρισης της Δημιουργίας, με συναντήσεις εργασίας στη Χάλκη και μια σειρά εν πλω συμποσίων στο Αιγαίο (1995), τη Μαύρη Θάλασσα (1997), το Δούναβη (1999), την Αδριατική (2002), τη Βαλτική (2003), τον Αμαζόνιο Ποταμό (2006) και την Αρκτική (2007). Στις περισσότερες από τις εκδηλώσεις αυτές ο Θύμιος Παπαγιάννης πήρε ενεργά μέρος, και είναι μέλος της Εκτελεστικής Ομάδας της Επιτροπής για τη Θρησκεία, την Επιστήμη και το Περιβάλλον του Πατριαρχείου, η οποία τις οργάνωσε. Νέα οικολογικά συμπόσια οργανώνονται το 2009 στο Δέλτα του Νείλου και στον Ποταμό Μισισιπή. Το 2008 εκλέχτηκε πρόεδρος του 'Κύκλου της Πάτμου', μη κερδοσκοπικού σωματείου που στηρίζει τις περιβαλλοντικές πρωτοβουλίες του Οικουμενικού Πατριαρχείου.

Μετά τη μεγάλη δασική πυρκαγιά στο Άγιον Όρος τον Αύγουστο του 1990, επισκέφθηκε την περιοχή και βοήθησε την Ιερά Μονή Σίμωνος Πέτρας να υποβάλει πρόταση προγράμματος στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την αποκατάσταση των ζημιών και την οικολογική διαχείριση των δασών της. Κατά την εκτέλεση του προγράμματος, παρακολούθησε από κοντά τις δράσεις που περιελάμβανε και παρουσίασε τα αποτελέσματα από κοινού με τον Ιερομόναχο Ελισαίο, ενταγμένα σε ένα γενικότερο θεωρητικό πλαίσιο, στο Ίδρυμα Γουλανδρή-Χόρν το 2002¹⁵. Έκτοτε, με δημοσιεύσεις, προσωπικές παρεμβάσεις και άλλες πρωτοβουλίες, προσπαθεί να πείσει την Ιερά Κοινότητα για την ανάγκη προστασίας του Αγίου Όρους, μέσα από την κατάρτιση χωροταξικής και περιβαλλοντικής μελέτης, του περιορισμού της πύκνωσης του οδικού δικτύου και της κυκλοφορίας οχημάτων, της αειφόρου διαχείρισης των δασών, της καλής διαχείρισης των απορριμμάτων, της διαφύλαξης της ηρεμίας του ιερού αυτού τόπου και της κήρυξής του ως προστατευομένου¹⁶.

Το 2004, ο Θύμιος Παπαγιάννης πρότεινε στην IUCN¹⁷ την έναρξη δραστηριότητας για την αειφόρο διαχείριση και την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος σε ιερές φυσικές περιοχές στις τεχνολογικά αναπτυσσόμενες χώρες. Ξεκίνησε έτσι η Πρωτοβουλία της Δήλου, την οποία συντονίζει (από το 2005 μαζί με το ισπανό Josep-Maria Mallarach) μέχρι σήμερα. Η Πρωτοβουλία αυτή εργάζεται για την κατάρτιση σχετικών κατευθύνσεων και έχει οργανώσει δύο συναντήσεις εργασίας (Montserrat στην Καταλονία το 2006 και Ουρανούπολη στη Χαλκιδική το 2007). Τα πρακτικά των συναντήσεων αυτών αποτελούν εκδόσεις της IUCN¹⁸.

¹⁴ Ιδιαίτερα μάλιστα του Μητροπολίτη Περγάμου και του Ιερομόναχου Ελισαίου, ο οποίος σήμερα είναι Ηγούμενος της Σιμωνόπετρας.

¹⁵ Βλέπε: Παπαγιάννης Θ. και Ιερομόναχος Ελισαίος (2002), *Φυσικός χώρος και μοναχισμός: Η διατήρηση της Βυζαντινής παράδοσης στο Άγιον Όρος*, Ίδρυμα Γουλανδρή-Χόρν, Αθήνα.

¹⁶ Με βάση τις δυνατότητες της εθνικής, Κοινοτικής και διεθνούς νομοθεσίας. Το Άγιον Όρος είναι ήδη Περιοχή Παγκόσμιας Κληρονομιάς.

¹⁷ International Union for the Conservation of Nature.

¹⁸ Βλέπε: Mallarach, J.-M. and T. Papayannis (eds), *Protected areas and Spirituality: Proceedings of the First Workshop of the Delos Initiative - Montserrat 2006*, IUCN - Abadia de Montserrat, 2007, Barcelona, Spain.

η Πρωτοβουλία για τους Μεσογειακούς Υγρότοπους (MedWet)

Σε μια από τις πιο σημαντικές συναντήσεις για τους υγρότοπους της Μεσογείου, το Φεβρουάριο του 1991 στη μικρή πόλη Grado της βόρειας Ιταλίας, τεκμηριώθηκε πλήρως η δραματική υποβάθμιση και απώλεια αυτών των πολύτιμων οικοσυστημάτων και συνειδητοποιήθηκε η ανάγκη μιας κοινής, μακρόχρονης και πολυεπίπεδης συνεργασίας για την αντιμετώπιση της εξαιρετικά δυσμενούς αυτής κατάστασης.

Αμέσως μετά συγκροτήθηκε μια μικρή ομάδα εργασίας από εκπροσώπους κρατών, διεθνών οργανώσεων και ΜΚΟ για την υλοποίηση αυτής της συνεργασίας. Ιδρύθηκε έτσι η Πρωτοβουλία MedWet, την οποία κατηύθυνε μέχρι το 1996 Συντονιστική Ομάδα με πρόεδρο το Θύμιο Παπαγιάννη. Από το 1992, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ενέκρινε το μεγάλο πρόγραμμα MedWet1 που είχε στόχο την ανάπτυξη και εφαρμογή νέων μεθόδων και εργαλείων για την ορθή διαχείριση των υγροτόπων. Το πρόγραμμα αυτό ολοκληρώθηκε με την έγκριση της Στρατηγικής για τους Μεσογειακούς Υγρότοπους, η οποία έγινε σε μια μεγάλη διάσκεψη στη Βενετία το Μάιο του 1996.

Το τέλος του έτους αυτού, αποφασίστηκε η ένταξη του MedWet στο πλαίσιο της Συνθήκης για τους Υγρότοπους (Ραμσάρ, 1971) και η ίδρυση της Επιτροπής για τους Μεσογειακούς Υγρότοπους (MedWet/Com), με συμμετοχή διεθνών οργανισμών, των χωρών της περιοχής, καθώς και διεθνών περιβαλλοντικών οργανώσεων και κέντρων υγροτόπων. Σήμερα η MedWet/Com έχει περί τα 40 μέλη, από τα οποία 25 είναι κράτη, ενώ μετέχουν τρεις διεθνείς συνθήκες, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, τα Προγράμματα Ανάπτυξης και Περιβάλλοντος των Ηνωμένων Εθνών και επτά ΜΚΟ. Από το 1997, ο Θύμιος Παπαγιάννης ορίστηκε Συντονιστής του MedWet, ως μέλος πλέον του Γραφείου Ραμσάρ και διαχειριστής του νέου προγράμματος MedWet2¹⁹.

Ακολούθησαν διάφορα άλλα προγράμματα και δραστηριότητες, με εισροή πόρων πέραν των 30 εκατομμυρίων ευρώ, τα οποία κατέστησαν το MedWet υπόδειγμα περιφερειακής δράσης για τη Συνθήκη Ραμσάρ (όπως αναγνωρίστηκε από ειδικά ψηφίσματα των διασκέψεων των χωρών-μελών της Συνθήκης το 1996 (Brisbane, Αυστραλία), το 1999 (San José, Κостаρίκα) και 2002 (Valencia, Ισπανία).

Για το MedWet, ο Θύμιος Παπαγιάννης έγραψε πολλά άρθρα και κείμενα, καθώς και δύο βιβλία, τα οποία κυκλοφόρησαν ευρύτατα στα αγγλικά, γαλλικά και ισπανικά, και παρουσιάζουν κριτικά την εμπειρία που αποκτήθηκε²⁰.

Το 2001, ο Θύμιος Παπαγιάννης υπέβαλε την παραίτησή του ως Συντονιστής MedWet και αντικαταστάθηκε τον Ιούλιο του 2002 από πενταμελή Ομάδα Συντονισμού με επί κεφαλής τον Σπύρο Κουβέλη. Ο Γενικός Γραμματέας της Συνθήκης Ραμσάρ και η MedWet/Com, σε αναγνώριση της συμβολής του στην ίδρυση και ανάπτυξη του MedWet, τον ανακήρυξαν 'Πρόσωπο Διεθνούς Σημασίας' για τη Συνθήκη, ενώ το 2003 εξελέγη επίτιμο μέλος της MedWet/Com. Από το 2001 παραμένει Κύριος Σύμβουλος του MedWet, με ιδιαίτερη ευθύνη τις διασυνοριακές συνεργασίες (όπως στην περίπτωση του Πάρκου Πρεσπών, μεταξύ Αλβανίας, Ελλάδας και ΠΓΔΜ, και του Ποταμού Neretva, μεταξύ Βοσνίας Ερζεγοβίνης και Κροατίας). Παράλληλα στηρίζει άλλες περιφερειακές πρωτοβουλίες στο πρότυπο του MedWet, όπως στις περιπτώσεις της Μαύρης Θάλασσας, της Βαλτικής και της Κασπίας, και πρόσφατα του Ποταμού Νίγηρα και της Λίμνης Chad. Από το 2008 έχει οριστεί προεδρεύων της οργάνωσης MedWet που εξασφαλίζει τη λειτουργία της γραμματείας της Πρωτοβουλίας.

Από το 1991, ο Θύμιος Παπαγιάννης αποτελεί μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου του Ιδρύματος Tour du Valat στη Νότια Γαλλία (και από το 2008 γραμματέας). Το ίδρυμα αυτό ασχολείται με την έρευνα και προστασία των υγροτόπων της Μεσογείου και παίζει καθοριστικό ρόλο στην Πρωτοβουλία MedWet.

¹⁹ Που αφορούσε στη βελτίωση διαχείρισης των υγροτόπων της Αλβανίας, Αλγερίας, Κροατίας, Μαρόκου και Τυνησίας.

²⁰ Βλέπε Papayannis, T. and T. Salathé (1999), *Mediterranean wetlands at the dawn of the 21st century*, MedWet / Tour du Valat, Le Sambuc, Arles, France και Papayannis, T. (2002), *Regional action for wetlands: The Mediterranean experience 1992-2002*, MedWet / Tour du Valat, Le Sambuc, Arles, France.

Το 2009, ο Γενικός Γραμματέας της Συνθήκης Ραμσάρ του αναθέτει την ευθύνη της διοργάνωσης²¹ μεγάλης συνάντησης για το μέλλον των Μεσογειακών υγρότοπων, που θα γίνει στο Grado της Βόρειας Ιταλίας το Φεβρουάριο 2011.

οι πολιτιστικές αξίες της φύσης και το Med-INA

Στο πλαίσιο της γενικότερης αντίληψης για την επίτευξη αρμονίας ανάμεσα στον άνθρωπο και τη φύση, ο Θύμιος Παπαγιάννης ασχολήθηκε για πρώτη φορά το 1989 με τις πολιτιστικές αξίες των υγροτόπων²². Πολύ αργότερα, το 2000, οργάνωσε μαζί με το Πανεπιστήμιο της Valencia²³ στη Djedah της Τυνησίας τεχνική συνάντηση για τη δυνατότητα ένταξης των πολιτιστικών αξιών στη διαχείριση των υγροτόπων. Αυτό έπεισε το Γραφείο Ραμσάρ να υιοθετήσει την πρωτοβουλία αυτή.

Ως αποτέλεσμα, ο Γενικός Γραμματέας της Συνθήκης Ραμσάρ ανέθεσε το 2001 στο Θύμιο Παπαγιάννη (ως ειδικό του σύμβουλο) να αναλάβει την ευθύνη για την ενσωμάτωση των πολιτιστικών αξιών στην Συνθήκη. Μελέτησε σε βάθος το θέμα, ήρθε σε επαφή με διεθνείς φορείς στο χώρο αυτό, ανέπτυξε συνεργασίες και ετοίμασε τα κείμενα εργασίας για την όγδοη διάσκεψη των χωρών-μελών της Συνθήκης (Valencia, 2002). Κατά τη διάσκεψη αυτή ο Θύμιος Παπαγιάννης εκπροσώπησε το Γραφείο Ραμσάρ στις επίπονες διαπραγματεύσεις που οδήγησαν τελικά στην ομόφωνη έγκριση του Ψηφίσματος VIII.19 για την ενσωμάτωση των πολιτιστικών αξιών στη διαχείριση των υγροτόπων. Αντίστοιχος ήταν ο ρόλος του και στην ένατη διάσκεψη της Συνθήκης (Kampala, Uganda, 2005) που κατέληξε στην έγκριση νεότερου Ψηφίσματος IX.21, ενώ στη δέκατη (Changwon, Νότια Κορέα, 2008) οργάνωσε τεχνική συνάντηση για το θέμα αυτό και παρουσίασε τη σχετικές οδηγίες της Συνθήκης²⁴. Από το 2006 υπήρξε γραμματέας της Ομάδας Εργασίας Ραμσάρ για τον Πολιτισμό, ενώ από το 2008 ορίστηκε συντονιστής της.

Το 2009 ανέλαβε και το ρόλο συνδέσμου μεταξύ της Συνθήκης Ραμσάρ και της Συνθήκης για την Παγκόσμια Κληρονομιά.

Σε ένα ευρύτερο πλαίσιο, ο Θύμιος Παπαγιάννης ίδρυσε το 2003 στην Αθήνα (και διευθύνει) το Μεσογειακό Ινστιτούτο για τη Φύση και τον Άνθρωπο²⁵, με στόχο τη συμβολή στην ενιαία και διεπιστημονική αντιμετώπιση της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς. Χαρακτηριστικό είναι το βιβλίο που επιμελήθηκε με τον καθηγητή Peter Howard το 2007 με τίτλο *Nature as heritage*²⁶.

Σήμερα το Med-INA προωθεί προγράμματα που σχετίζονται με τα ακόλουθα θέματα:

- Δράσεις για τον πολιτισμό στους Μεσογειακούς υγρότοπους, εκδίδοντας και αντίστοιχο βιβλίο²⁷.
- Διαχείριση και προστασία των ελληνικών τοπιών.
- Ιερές φυσικές περιοχές στις αναπτυσσόμενες χώρες (Πρωτοβουλία Δήλος στο πλαίσιο της IUCN/WCPA).
- Προώθηση της οικολογικής διαχείρισης του Αγίου Όρους και των Μετεώρων, στο πλαίσιο της Συνθήκης για την Παγκόσμια Κληρονομιά.
- Ενίσχυση των πρωτοβουλιών για την ίδρυση στην Πρέσπα Κέντρου για τη Φύση και τον Άνθρωπο από την ΕΠΠ.

[Ενημερώθηκε στις 8 Φεβρουαρίου 2009.]

²¹ Ως πρόεδρο της Οργανωτικής Επιτροπής του Συμποσίου.

²² Βλέπε Papayannis, T. (1992), "Greek wetlands: Cultural values and tertiary sector activities", in P. A. Gerakis (ed.), *Conservation and management of Greek wetlands*, IUCN, Gland, Switzerland, pp. 207-228.

²³ Και ειδικότερα της Έδρας για τη Μελέτη των Μεσογειακών Υγροτόπων (SEHUMED).

²⁴ Papayannis, T. and D. Pritchard (2008), *Culture and wetlands: a Ramsar Guidance document*, Ramsar Convention, Gland, Switzerland.

²⁵ Med-INA (Mediterranean Institute for Nature and Anthropos).

²⁶ Howard P. and T. Papayannis (eds.), *Nature as Heritage*, International Journal of Heritage Studies, vol. 13, no. 4-5, July-September 2007, Ashgate, UK. Published also in book form by Routledge in 2007, with the title *Natural heritage: at the interface of nature and culture*.

²⁷ Papayannis, T. (2008), *Action for culture in Mediterranean wetlands*, Med-INA, Athens, Greece.